

ČESKOSLOVANSKÉ LETOPISY MUSEJNÍ.

Sborník věnovaný zájmům muzeí a archivů
v Čechách, na Moravě, ve Slezsku
a na Slovensku.

Redaktor a majitel

Václ. VI. Jeníček.

I.

K dílu tomuto přispěli:

Dr. K. V. Adámek, V. Batík, F. J. Čečetka, Kl. Čermák, Adolf Černý, I. L. Červinka, Fr. Dobiáš, L. Domečka, Jos. Fidler, Dr. A. Frič, Dr. F. X. Harlas, Andrej Kmet, J. Kopáč, Flor. Koudelka, J. Kučera, K. Lábler, F. V. Peřinka, Jos. B. Pešek, prof. J. Pospíšil, Bedř. Skrbek, Jos. Škorpil, Ant. Tomíček, F. Velinský, J. Zeman, J. V. Želízko a j.

V ČÁSLAVI 1903.

Tiskem knihtiskárny Fr. Staroba (maj. J. Frengl) v Čáslavi.

Archaeologie. Kulturní i literární historie.		Strana
O starobylosti slovácké keramiky. Sděluje Fr. Kretz z Uh. Hradiště. (S 1 obr.)	9	
Pěstování předhistor. archaeologie na Moravě. Píše I. L. Červinka 53, 73,	104	
Nebezpečí národopisu. K úvaze podává J. Kopáč	77	
Adamité. Kus kulturní historie ze sklonku XVIII. st. od F. J. Čečetky	149	
Český duch. Stručný náčrtek z úvodu ke kulturním dějinám Lito- myšlska. Napsal Ant. Tomíček	165	
Zapomenuté jubileum. (Pubička.) Literárně historická črta. Píše Fr. V. Peřinka	168	
Kostel sv. Bartoloměje v Luži. Příspěvek ku poznání zachraňovací akce venkovských památek stavitelských. Napsal V. V. Jeníček. (Se 4 obr.)	204	
Cyrillský nápis na kostele Horňo-Semerovskom. Sděluje Andrej Kmet. (S otiskem)	215	
Biografie a nekrology.		
Rudolf Virchow. V upomínku 80. narozenin. Napsal J. V. Želízko. (S podobiznou)	4, 58	
MUDr. V. Pařík, zakladatel musea třebenického. Napsal K. Křenek. (S podobiznou)	24	
Vincenc Brandl. Pohrobni vzpomínka. Napsal V. V. Jeníček. (S podob.)	61	
František Tischer, archivář Jindřicho-Hradecký. Napsal L. Domečka. (S podobiznou)	101	
JUDr. Fr. Lad. Rieger a Tomáš Bílek. Pamětní list československých museí na čerstvých rov. Napsal V. V. Jeníček. (S podobiznami)	192	
Odkaz velkého Čecha národu	197	
Václav Vladivoj Tomek. Pozdrav k 85. narozeninám. Napsal V. V. Jeníček. (S obraz. přílohou)	201	

Časové zprávy.

Archivářům měst a museí československých	27
Museální Slovenská Společnost	28
Archaeologický a musejní spolek „Včela Čáslavská“ 29, 63, 120, 156, 262	
Společnost musejní v Domažlicích	30
Z městského průmyslového musea v Hradci Králové	30
„Palacký“, musejní a literární spolek ve Slaném	31
Musejní spolek v Soběslavi	32
Musejní spolek v Pardubicích	65, 91, 199, 230
Musejní spolek „Palacký“ v Poličce	68
Museum Poděbradska	69, 93
Národopisný odbor v Přelouči	69
Podřipské museum v Roudnici	94
Přátelská schůze zástupců museí v Pardubicích	119
Z Jindřicho-Hradeckého musea	121

	Strana
Musejní spolek v Telči	121
Slovenské museum v Hodoníně	156
Sjezd přátel staroslavné Budče	157
Správám museí. Redakční sdělení	198
Statistika museí československých	199
Numismatické štítky	199, 262
Slovanská výstava v Petrohradě	199, 231
Karolinské museum na Karlově Týně	229
Západočeské umělecko-průmyslové museum v Plzni	229
Národopisná výstava českého východu	229
Městské museum ve Vys. Veselí n. C.	262
Zakladatel musea Poděbradska Jan Hellich	260
Z národopisné Společnosti Československé	260
Okresní museum v Bělohradě	263
Doslov	264

Poznámky.

O vývozu archaeologických a kulturně historických předmětů	39
Návrh na upravení ochrany histor. a uměl. památek v král. Českém	39
Musea a veřejnost	69
Mezinárodní archaeologická škola	100
Z vykopanin u Karnuntu	122
Museum války a míru v Lucernu	158
O zachování starožitných nálezů	262

Posudky a literární zprávy.

Dr. K. V. Adámek: Sborník okresu Hlineckého a Lid na Hlinecku	265
Antl Theodor: Staré písemnosti města Třeboně	70
Carlyle Thomas: Dějiny francouzské revoluce	98
Časopis Musealneje Slovenskej Spoločnosti	71
Červinka I. L.: Sběrka pravěkých starožitností	35
Červinka I. L.: Děvín a Veléhrad	70
Český lid XI.	70, 99
Dolenský Jan: Praha ve své slávě a utrpení	71, 100
Honza Jan: O pivovarství v král. věnném městě Nov. Bydžově	96
Chytil Al.: Prusové na Moravě 1758	35
Kraus Arnošt: Stará historie česká v německé literatuře	161
Dr. Niederle Lubor: Slovanské Starožitnosti	158
Dr. Pastrnek F.: Dějiny slovanských apoštolů Cyrilla a Methoděje	231
Prasek V.: K dějinám škol Olomúckých	35
Taine Hippolyte: Dějiny literatury anglické. Přel. O. Sýkora	97
Dr. Tobolka Zd. V.: Slovanský sjezd v Praze 1848	35
Živa	71

kové, jakou cenu mají pro město knihy paměti, výsady, svobody, právní nálezy, zápisy osobní, živností, řemesel, prodeje, koupi, věci hospodářských, opatření bezpečnostních atd. A dovedli také toho v mnohých případech pro potřeby praktické, pro zjištění práv a svobod i jiných věcí využívat. A takž by mělo býti i nyní. I za naší doby mají archivní památky někdy velikou cenu praktickou, jakož jeví se častokráte až příliš drastickým způsobem.

Stalo se na příklad, že některá města nemající žádný aneb jen kusý archiv ani nevěděla, kdy za město neb městys byla povýšena, kdy jim byla dána svoboda tržní, kdy a od koho znak svůj obdržela a pod. Někdy malá historka byla by při sporných otázkách, právních sporech vítanou pomůckou, zdatnou zbraní na uhájení právního poměru a zachránila by obec před citelnou ztrátou peněžní a řadou prohraných procesů. Viděti, jak jest žádoucí, aby každé město hledělo udržeti, zachovati své staré památky písemné jakékoliv důležitosti pro přítomnost i budoucnost.

Uložení archivu. Přední a hlavní podmínkou zachování listin v archivu jest, aby byly uloženy v suché, proti ohni bezpečné místnosti, by nevzaly zkázu ohněm neb vlhkem, jakož hojně jsou toho příklady.

Roztřídění archívalií. Pánem archivu jest jeho majitel; tudíž sloužití má v první řadě majiteli a s tím zřetelem po stránce historické a k potřebě praktické jest nejsnazší a nejvýhodnější roztřídění archívalií městských podle materií a srovnání každého oddělení v pořádku chronologickém aneb dle potřeby alfabetském. Taková oddělení jsou na př. privileje a trhy, jmění obecní, hospodářství, lesy, rybníky, cesty, měšťanstvo, městský řád, policie, záduší, náboženské poměry, škola a t. d. Jednotlivá oddělení buďtež označena římskými číslicemi, archívalie pak v tom kterém oddělení ještě letopočtem svým a pořadovými čísly arabskými.

K takovým chronologicky spořádaným materiím budiž sdělán katalog, kterýž by opsán byl alfabetský a chronologicky v knize i na listech, aby pro potřebu ihned nalezena býti mohla listina hledaná, na př. spisy týkající se opravy kostela r. 1650 najdou se v oddělení V. „Záduší“ pod číslem 10.

Rukopisné knihy, jako manualy, protokoly radní, knihy missiv, paměti a jiné, třeba dle těchto pojmenování roztříditi. K dokonalému spořádání archivu jest potřebí, aby o obsahu takových knih byly sdělaný na listech registry (krátké obsahy) a tyto pak spořádány dle materií a let a také vepsány do katalogu archivního.

Rozmnožování archivů městských. Kde vedle většího neb menšího počtu privilegií a jiných důležitějších písemných památek ještě staré registratury městského úřadu z minulých století se zachovaly, jest třeba, aby starší takové spisy byly kus po kusu probírány, a ty, jež mají v jakémkoli ohledu důležitost historickou neb praktickou, do příslušných oddělení archivu vřadily. Takovým též způsobem budiž naloženo s listinami právními a jinak důležitými z novější doby, pokud jich účel již byl splněn.

Správa archivu městského budiž pod dozorem hlavy zastupitelstva svěřena osobě spolehlivé, zodpovědné a pro úkol takový způsobilé, aby listiny v archivu uložené nebyly zkaženy, zničeny a roztrhány. (Pokrač.)

Pěstování praehistorické archaeologie na Moravě.

Píše I. L. Červinka.

Morava byla už před více než třemi sty lety proslaveným nalezištěm fossilních kostí. R. 1571 připomíná Jan Blahoslav ve své gramatice České, že se pod skalkou v Předmostí u Přerova vykopávají veliké kosti obrův, zuby tak veliké jako hlava lidská, žebra jako břevence i rohy velké¹⁾.

Z jiných starých zpráv říd. R. Tramplerem sestavených²⁾ zřejmo s jakou hrabivostí a lakotou slíděno v naplaveninách jeskyní moravských. Ovšem badatelé tehdejší doby nekopali ku prospěchu vědy geologické nebo archaeologické; jim jednalo se pouze o drahocennou slonovinu, tehdy s velikou oblibou v lékárnictví užívanou. Slonovina čerstvá tenkrát přicházela dosti zřídka do Evropy, medicínský svět uznával tedy s velikým povděkem, že *ebur* nebo *unicorum fossile* v diluvialních nánosích vyznačuje se stejně léčivými účinky a dával pilně po ní pátrati. Ještě koncem minulého století měl každý lékárník „roh jedno-rožčí“ (t. j. mamutí kel).

Vyhlášený lékař z konce XVI. stol., *Oswald Ceoll* sám dal po těchto kostech ve Křtinském údolí kopati, a když s těmi „podivuhodnými zuby“ učinil zkoušku v lékařství, „shledal že jsou zrovna tak dobré jako slonovina“. Také tělesný lékař cís. Rudolfa II., *Boëtius de Boot*, popisuje *unicornu fossile* od Brna, „které uvnitř i zevnitř takové vzeření dřeva ořechového má, že každý se může přesvědčiti vyjma slepého, že to mohl být jenom ořechový kmen, jenž takové změny v zemi došel. Také

¹⁾ Uvádí dr. M. Kříž v Č. Ol. m. 1896 s. 5.

²⁾ „Die ältesten Grabungen im Brünner Höhlengebiet“ v Mitth. d. praeh. Com. Akad. d. Wiss., Vídeň 1893 s. 119.

vůně byla úplně s vůní dřeva ořechového stejná“. Boëtius udává též seznam nemocí, proti nimž fossilní slonoviny užívati dlužno. Městský fysik Schweinfurtský *Bausch* († 1665) zná také naleziště Moravská a připomíná, že v Itálii nalézané kusy slonoviny považují za zbytky slonů, které tam Hannibal přivedl, diví se však, jak se dostaly až do Německa.

Podrobněji už zpravuje nás rodák moravský a kanovník praemonstratského kláštera zábrdovského *Martin Alexandr Vigsius* o velkém bohatství lidských i zvířecích kostí v jeskyních Křtinských (r. 1663). Kostí ty považuje ovšem v souhlase s tehdejší všeobecným názorem za zbytky gigantův, vypočítává lebky, holeně, žebra, kyčle a j. druhy kostí.

I první historiograf moravský, *Tomáš Jan Pešina z Čechorodu*, připomíná ve svém díle „Mars Moravicus“ (Praha 1677) báječných kostí z nohů a draků v jeskyních brněnských; o původu kostí takových není mu ještě ničeho známo, praví jen, že zdejší kraj podobného druhu zvířat nerodí, mimo jediného draka někde v okolí chyceného a usmrceného, jehož kůže ve vchodu brněnské radnice podnes visí“. Jinak souhlasí Pešina úplně „s domněním mnoha učenců, že těla takových zvířat zároveň s obry, kteří kdysi zemi obývali, potopou z Afriky nebo z jiného místa, kde draci jsou domovem, k nám připlavena byla“.

Dále připomínají z jeskyní sloupských vykopaných kostí dvorní matematik císaře Františka I., *J. A. Nagel*, které tam vykopali *Dr. Jan Mayer*, topograf *F. J. Schwoy* a *Horky* nepokládajíce je už sice za kosti lidí obrů, nýbrž správně za kosti zvířecí (*Horky* určuje na př. jednu lebku za leb medvěda jeskynního), jakého druhu však velká tato zvířata byla, jak se k nám dostala, nemohli se učenci ještě dlouho dohodnouti. Tak ještě známému *Fursudovi* bylo nápadno, (r. 1815) „jak taková zvířata z horkých zemí jižních k nám přišla? Byla k nám připlavena? Jest pochybné! Či ležely snad kdysi póly zemské poblíž nynějšího aequatoru a pohnula se tedy zemská osa, tak že Morava a Sibiř byly jednou ve stejném pásu horkém?“

Ku podivu, že právě v těch dobách kdy Cuvier, Goldfuos, Esper, Buckland a j. svými objevy a výzkumy v jeskyních a diluvialních nalezištích veškerý učený svět v úžas uváděli, upadla bohatství jeskyní brněnského okolí na podobné nálezy téměř v úplné zapomenutí. Podivnější ještě, že tehdy právě vznikající a šířící se obliba ve sbírání starožitnin jsouc původem založení stavovského musea r. 1318 v Brně, zapoměla úplně na tato bohatá a důležitá místa. Museum to nazváno „Museum Franciscum“ na počtu císaře Františka I. a umístěno v t. zv. olomuckém dvoře biskupském. Ústav tento měl býti dle c. k. dvor. dekretu „prostředkem k vyučování a osvětě“ a zemský

výbor úředním oznámením zve všechny přátele domácí vědy, umění a průmyslu, aby nový ústav vlasteneckými příspěvky a dobrovolnými dary podporovali.

Mezi četnými různými dary, které se brzy z celé Moravy scházely, bylo také několik cenných předmětů z pravěku (skvostné meče bronzové, nástroje kamenné a j.), avšak nezaznamenáno u nich ani okolností, za kterých objeveny byly, ba ani nalezišť, předměty takové kladeny do skříní jako kuriozity a nepřikládalo se jim patrně žádného zvláštního významu. Někteří spisovatelé zaznamenávali sice už koncem století minulého ve svých spisech podobné nálezy a zprávy o výkopkách, avšak hlubšího porozumění ani zájmu pro bádání podobná nebylo ještě vůbec tím méně u nás.

Tak píše na př. už *Ullmann*¹⁾, že ve Stráné u Brodu Uh. vyoralí mosaznou modlu pohanskou, připomíná římských stop u Jamnic, římských mincí z Velehradu a Hanné. *Schwoy* zaznamenává²⁾ mezi jinými r. 1773 učiněný nález pohřebiště kostrového ve Velkém Týnci, kde prý kostry buď na boku nebo na tváři ležely a na hlavách po měděném kruhu měly, dále připomíná římských mincí z vinohradů Mušovských³⁾ atd. Také *Monse* udává⁴⁾, že Dobrovský, jsa rektorem semináře na Hradisku u Olomouce, měl několik mincí římských vykopaných při opevňovacích pracích.

Římské mince a starožitnosti byly tehdy jedinými, jichž tehdejší vzdělaný svět si aspoň poněkud všiml. *Fischer* vypravuje, že se římské mince v Olomouci často nalézají⁵⁾, „*Brünner Wochenblatt*“ 1827 píše o nálezu římských mincí a slznicek v Jedovnicích, připomíná sbírky znojemského knihkupce Federa v níž mimo jiné uložena popelnice od Těšetického mostu nad Dyjí, obrovské kosti a zuby vykopané u Sedlešovic a Milifronu a j. v.

Mezitím však vycházela v Německu, kde si vědy archaeologické hned v minulém století pozorněji všimáno bylo, pozoruhodná díla o starožitnostech německých od *Klemma* (*Handbuch der germanischen Altenthumskunde*, Drážďany 1836) a *Wagnera* (*Handbuch der vorzüglichsten, in Deutschland entdeckten Alterthümer aus beidnischer Zeit*, Výmár 1842) mimo různá jiná pojednání a rozpravy, kteréž ovšem nebyly bez vlivu i na archaeologii u nás.

¹⁾ Altmähren, d. i. Beschreibung zweier Königreiche I. der Markomannen, II. der Slaven, Slavinen oder Heneten Olomouc 1762.

²⁾ Topographie von Mähren, Vídeň 1793.

³⁾ O kterých praelat Steinbach napsal delší pojednání v Abhandl. d. böhm. Gesellschf. d. Wissenschaften, Vídeň 1736.

⁴⁾ T. 1795, sv. II. s. 60

⁵⁾ Geschichte von Olmütz, 1808.

Ostatně Klemm sám vyzýval také moravské učence — jak píše d' Elvert — Meinerta a jiné, aby zodpovídali zaslany archeologický dotazník a také popsal v dodatcích z Moravy některé nástroje kamenné, měděnou zbraň honosnou, římský meč bronzový z Františkova musea, připomíná, že u Mikulova nalezeny byly popelnice a u Mušova římské mince. Podrobnější popis popelníkového pohřebiště s bronzovými dýkami, jehlicí a náramky od Klentnic podal sem dietrichštejský archivář K. Wenzelides.

Zprávy posavadní cituje také Ř. Wolny ve své „Mährens Topographie“ uváděje několik nových pohřebišť od Majetína, Doloplaz, a prvou zprávu o hradisku u sv. Hippolita nad Znojmem.

Takový byl asi stav znalosti pravěkých starožitností na Moravě do let čtyřicátých. Brzy na to říditel Salmských statků Reichenbach objevil zapomenutou bohatost moravských jeskyní na fossilní kosti; popisuje medvědí a hyenní zuby, lebky velkých neznámých zvířat, které čekají teprve povolání badatele osteologa. Avšak toho předešlo okolní obyvatelstvo, které se s úžasnou lakotou vrhlo na vykořisťování jeskyní, když v létech čtyřicátých vznikly na Moravě prvé cukrovary; plné vozy vykopaných kostí rozváženy na spodium.

Teprve když u Olomouce při stavbě dráhy a ve vojenských cihelnách objeveny byly pohanské hroby, když na to Boček ve své cestovní zprávě zemskému výboru vypisuje nálezy Olomucké, Majetínské a Doloplazské (r. 1841) vzbuzen byl čilejší zájem pro domácí památky podobné, ba bylo pilně po nich pátráno a kopáno a to s výsledkem zajímavým. Hrabě Sylva Taroucca otevřel hroby v Čechách (u Prostějova), Wolny prozkoumal rozsáhlé pohřebiště u Rybešovic a Rajhradu, Eder kopal u Židlochovic, Měnina, Blučiny a Žabčic, Koch u Pavlova a Klentnic, rytíř Chlumecký na Žuranu a t. d. Do Františkova musea nashromážděno zatím četné různých starožitností, seznamy a popisy darů těch uváděny v „Mittheilungen d. mährisch-schlesischen Ackerbaugesellschaft“,¹⁾ popisy vykopávek a nálezů přinášely časopisy „Moravia“²⁾, Jurendovy kalendáře, „Notizenblatt“³⁾ a Schriften

¹⁾ Na př. 1824 s. 279, popis hrobu s popelnicemi a bronzovou jehlicí s kroužkem od Vicoměřic, 1840 s. 413 dva náramky bronzové od Rajhradu, 1852 s. 28, římské kopí bronzové a obruče Hulína, kamenná sekýra válečná a dvě šipky ze Bzence, 1850 s. 587 o nálezích z Rajhradu, Židlochovic, Klentnic a Mikulova a j. v.

²⁾ 1846 č. 63. o nálezích slovanských starožitností u Rajhradu resp. Rybešovic.

³⁾ Eder Alterth. Begräbniss u. Opferplätze u. dgl. Denkmale bei Rebeschowitz, Mönitz, Lautschitz, Seelowitz, Nusslau, Schabschitz 1855 č. 4., později v Chronik von Seelowitz und Pohlitz, Brno 1859 s. 213.

der hist.-stat. Section¹⁾ a také Katalog vydaný k výstavě brněnské r. 1854 a Heinrichův popis brněnského musea.²⁾

Všechny tyto zprávy zpracoval potom Dr. B. Dudík ve spise „Ueber die alten heidnischen Begräbnissplätze in Mähren.“³⁾

Zatím v sousedních zemích šířilo se pěstění pravěké archaeologie, jak Češi tak Němci zakládali spolky a časopisy archaeologické, vydávány rukověti a návody k zachraňování pravěkých i novějších památek. V Čechách ustavil se zvláštní sbor archaeologický na podnět Palackého (1843) a J. E. Wocel na vyzvání sboru vydal „Grundzüge der böhm. Altenthumskunde“, Praha 1845, později založen časopis „Památky archaeologické a místopisné“ (1852). Čilá tato činnost měla aspoň ten účinek na rozvoj moravské archaeologie, že koncem let 1850tých pomýšlel d'Elvert založiti podobný sbor ku pěstění domácí archaeologie úplně podle sboru archaeologického v Praze, avšak nedošlo k sestavení jeho, jednak že zvláště k tomu způsobilé osobnosti (Wolfskran, Sylva Taroucca a j.) Brno právě opouštěly a jednak také proto, že na ten čas nebylo ani s dostatek přátel starožitností vůbec, tím méně pak znalců.⁴⁾

Omezovalo se tedy pěstování domácí archaeologie opět jenom na nahodilé nálezy a na krátké zprávy o nich v časopisech a knihách ovšem už mnohem častější. Sbírký musea Františkova vzrůstaly zvláště od té doby, co nový kustos Mořic Trapp (nar. ve Vodňanech 1825, zem. v Brně 1895) od r. 1856 oboru tomuto větší pozornost věnoval a četnými zprávami veřejnost s nálezy i starožitnostmi seznamovati nepřestával.

Právě založený tehdy „Notizenblatt d. hist.-stat. Section“ zahájil své vycházení s doporučením chrániti a pěstovati umění a starožitnictví, a brzy přinášel četné zprávy o domácích obje-

¹⁾ M. Koch popisuje hroby z Klentnic, Pavlova a od Mikulova, které dle jeho mínění Celtům náleží, 1853 s. 25–29 a 1854 s. 95–105 i s obrázky. — Prof. Heinrich pak pohřebiště Rokytské s esovitými záušnicemi. (Tmč. 1854 s. 105—109.)

²⁾ Beschreibung des Franzens Museum in Brünn, Brno 1853 s. 72 a násl., uvádí mezi jinými bronzové poprsí římského císaře, na Moravě nalezené, římské radlo vykopané z řeky Hane, římské fibulky, dva náramky r. 1838 u Rajhradu při stavbě dráhy vykopané, antický meč římský z bronzu, několik bronzových kopí a náramků římských, dvě popelnice z germanských hrobů pod Schellenburgem, kamenné mlaty ze Bzenu a Kelčan a j.

³⁾ Sitzungs-Berichte d. phil.-hist. Classe d. Akademie der Wissenschaften in Wien 1854. S pozdějšími dodatky otištěna byla zpráva tato 1875 v „Mittheil. d. k. k. Central-Commission zur Erforschung u. Erhaltung d. Kunst- u. hist. Denkmale“ a v „Časopise Matice moravské“ 1875.

⁴⁾ d'Elvert, Zur Altenthumskunde Mährens u. österr. Schlesiens, Brno 1893 s. 13.

vech¹⁾, s ním uveřejňovaly i „Mittheil. d. mähr.-schl. Ackbg.“²⁾, nový časopis vídeňský Mittheil. d. k. k. Central-Commission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale“ (od r. 1856)³⁾, denní listy „Brünner Zeitung“, později také „Moravská orlice“ a „Pozor“ drobnější záznamy a nálezy. (Pokrač.)

Rudolf Virchow.

V upomínku osmdesátých jeho narozenin.

Napsal J. V. Želízko.

(Dokonč.)

Na vzpomenuť již anthropologickém sjezdu ve Vídni r. 1889., kde neunavný moravský badatel dr. Kříž předložil řadu vzácných nálezů diluvialních z jeskyň Kůlny a Kostelíka, kteréžto poněkud více kostěné předměty, různými zajímavými rytinami zdobené byly, zvolen byl Virchow též do komise, jež měla prozkoumat předměty tyto, o jejich významu a původu před tím dr. Kříž byl přednášel, a po té sám návrh učinil, by přítomná komise se přesvědčila, zda-li předměty tyto, památky vzácné umělecké zručnosti diluvialního člověka jsou. Komise tato, v níž i náš učenec prof. Woldřich zasedal, uznala všechny nálezy Křížovy za pravé a dáno jemu za pravdu v tom, co by rytby a řezby uvedené mohly představovati.

Virchow pronesl dále rovněž několik úsudků týkajících se choulostivé otázky lidojedství člověka předhistorického. Týž chová se k dosud učiněným, v tomto směru nálezům v předhistorii poněkud s rezervou, ježto nevidí v těchto zřejmých stop po lidojedství. Ač z roztlučených a rozštípaných kostí člověka předhistorického ještě nenásleduje, že by tento byl lidojedem,

¹⁾ 1855 č. 4 psal Eder o pohřebištích panství Židlochovského, 1856 s. 72 bronzy z Městna, s. 37 starožitiny z Jaroslavic, 1857 č. 1 o nejstarších dějinách Moravy: o Keltech, Germanech a Slovanech; archaeologické bádání v r. 1854-56, od Kupida stať o nejstarších penězích 1865 č. 7, téhož studie o nejstarších obyvatelích Moravy č. 11. a o keltických mincích na Moravě, 1865 č. 11, 1867 č. 11, 1870 č. 4; praeh. tavírna na měď u Chvalovic od prof. Komersa 1882 č. 1. 2, a o pohanském obětisti u Znojma 1883 č. 4. a četné drobných zpráv vesměs od M. Trappa

²⁾ Mimo dary pro museum Františkovo zaznamenávají mlaty ze Stříleč (1858 s. 37), z Čelechovic a z Kosiře u Čech (1856 s. 395), hromadný nález bronzů z Řevy u Ivančic, bronzy z hrobů u Trnávky 1866 s. 103, pohanské hroby od Znojma 1872 č. 49, nález u Milotic a Sopeček u Kelčan 1874 č. 13, nálezy u Jarošovic, v Brně a od Brnička 1877 č. 37, 41, 46, s. 256, pohřebiště u Louk 1878 č. 39 a j. v

³⁾ R. 1858 s. 26 pohřebiště u Rokytní, 1863 s. 20 popelnicové hroby z Mohelnice, 1864 s. 55 nález bronzů u Hulína a o hradisku u Líšné, 1875 s. 19 o předkřesťanských pohřebištích na Moravě, 1877 s. 154 v pohřebišti u Tršic a j. v

přece však mu rozhodně zvyku toho upírati nelze, zvláště srovnáme-li zvyk lidojedství u dnešních primitivních kmenů, na jejich kulturním stupni i člověk předhistorický stával; konečně i v Evropě, jak dle historických zpráv známo, panovalo lidojedství ještě počátkem doby historické.

Virchow s úspěchem zkoumal též kolové stavby v Pomoránsku, v sev. Německu, z nichž většina již době pozdější, kdy užívání železa bylo v plném rozkvětu, zde zvláště době zvané slovanské náleží. O výzkumech svých vydal Virchow pojednání: „Die Pfahlbauten im nördlichen Deutschland“.

Virchow dále prozkoumal některé lebky ze švýcarských kolových staveb v museu bernském a přišel k resultátům, že v rozkvětu kamenné doby kolových staveb, převládal zde jen brachycephální typ lebek, a v přechodní době z doby kamenné do kovové, opětne pouze tvar dolichocephální.

R. 1879. Virchow obrátil též pozornost svoji Homérově Troji a sám na této klassické půdě zkoumal, o čemž vydal dvě práce: „Zur Landeskunde der Troas“, (Berlin 1880) a: „Alttrajanische Gräber und Schädel“. (Berlin 1882).

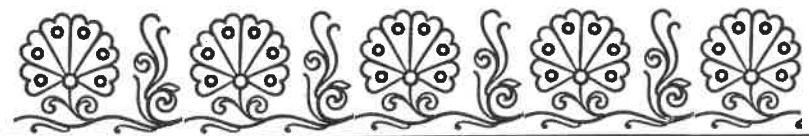
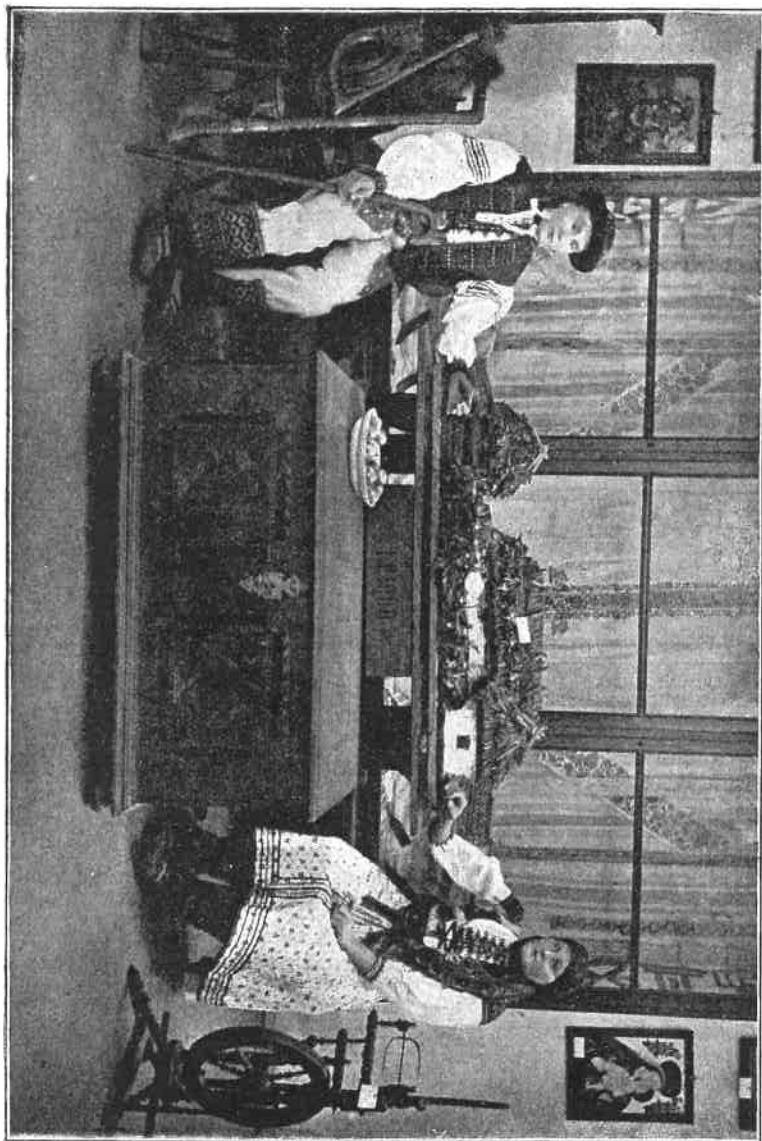
Roku 1883. procestoval za účelem archaeologických studií s nesmrtelným Schliemanem Egypt, Nubii, Peloponnes.

Ve velkém sporu praehistoriků, týkajícího se otázky o kolébece bronzu i Virchow vyslovil vedle řady jiných odborníků svoji theorii, uváděje střední Asii jako původní sídlo tohoto kovu, odkudž se tento na vše strany pak rozšířil.

Virchow vedle mnohých jiných archaeologů zkoumal též r. 1881. pohřebiště kobanské na Kavkaze, jehož nálezy spadají z části do bronzové a počátku železné periody. Nálezy tohoto pohřebiště jsou velice zajímavé a svérázné, poukazující na čilé styky obyvatelstva s cizinou. V přední řadě měl Koban největší styky se Sibiří, a vůbec se střední Asií. O stáří těchto hrobů panují mezi učenci náhledy různé. Virchow se domnívá, že spadají do 11—10 století. O výzkumech Virchowových na pohřebišti kobanském, vyšla monografie: „Das Grabfeld von Koban im Lande der Osseten“ (Berlin 1883).*

Rovněž i o Virchowových výzkumech žárových hrobů v Ponažsku dlužno se zde zmíniti, z nichž nejdůležitější jest pohřebiště u Zabárova (na břehu jezera primentského), oplývající množstvím bohatých nálezů, z konce doby bronzové a počátku železné.

* O tomto pohřebišti rozepisuje se též Niederle obsírněji ve své knize: „Lidstvo v době předhistorické.“

Pěstování praehistorické archaeologie na Moravě.

Píše I. L. Červinka.

(Pokrač.)

Stejnou asi dobou pochopil s M. Trappem důležitost pravěké archaeologie prof. *Feittele*s v Olomouci; upozorněn byv znamenitými zprávami švýcarských archaeologů na tamnější nákolní stavby, všiml si při kladení plynových rour v Olomouci r. 1864 vyhazování půdy a poštěstilo se mu také konstatovati rozsáhlé nákolí sladkovodní s četnými nálezy. Jeho práce¹⁾ však zůstaly osamoceny zrovna jako bádání medika *Ž. Liedermanna* v horách Pavlovských v létech 1870 tých²⁾ —

Plenění jeskyní v okolí Rajeckém bylo právě v největším rozkvětu, když se v Blansku na vyzvání knížete Salma usadil jako panský lékař mladý učenec *dr. Findřich Wankel* (narozen v Praze 1821, zemřel v Olomouci 1897). Nový lékař, jemuž studium věd přírodních, a zvláště mineralogie a geologie, bylo nejmilejším zaměstnáním, záhy převzal systematické prozkoumávání bohatých jeskyní v okolí Blanska, které tehdy knížecí berní Vondráček řídil³⁾; hrabivé vykořisťování diluvialních nánosů na Wankelovo zakročení ovšem přestalo, ba kníže Salm dal dokonce i zvláštního hlídače k jeskyním postaviti, aby nepovolání nemohli jeskyně pustošiti. Zprávy Wankelovy o výzkumech v jeskyních Sloupských, v Býčí skále, Pekárně a j. vzbudily záhy ve světě učeném i daleko za hranicemi živý zájem o pravěk Moravy a pojistili svému původci čestného místa mezi archaeology a anthropology evropskými.⁴⁾

¹⁾ Verhandl. d. zool-botan. Vereines in Wien 1866 s. 50. — M. anth. G. 1871 a 72.

²⁾ M. anth. G. 1870.

³⁾ Srov Jahrbuch d. k. k. geolog. Reichsanstalt Vídeň 1850 s. 746.

⁴⁾ Důležitější pojednání a spisy jeho: Wissenschaftliche Mittheilungen über die Höhlen des Grauwackenkalkes in der Nähe von Blansko. „Lotos“ roč. 1852. — Über die unterirdischen Höhlen bei Hollstein. „Lotos“ 1860. — Excur-

Neméně důležité jsou také Wanklovy pravěké nálezy z jeskyně Býčí skály, skvost jeho musea pravěkých starožitností, které nabylo věhlasu v celém světě vzdělaném.

Wanklova rozsáhlá činnost čeká ovšem teprve důkladného ocenění. Ačkoliv byl u nás prvním, kdož vědecky zkoumal jeskyně s nánosy diluvialními, prokopával pravěká pohřebiště i osady, sbíral material, svými pracemi, členstvím v četných společnostech učených, do nichž byl záhy volen, účast na schůzích antropologů, četné vědecké cesty po Evropě, Palestině a Egyptu šfily známost jeho jména, činnosti i známost jeho sbírek a důležitosti pro kulturní dějiny pravěké, zůstává přece jeho největší zásluhou jeho neobyčejná činnost iniciativní a organisatorská. Zatím co jiní nepochopovali ba podceňovali novou vědu archaeologickou, byl Wankel už v plné práci, ponoukal, učil a shromáždil síly mladší. Jenom jeho přičiněním a působením vznikl na Brněnsku v létech 1880 tých četný kruh zdatných pracovníků. (Havelka, Maška, Knies, Fiala, Koudelka, Čapek a j.) Rozvoj činnosti archaeologické, anthropologické a také národopisné na Moravě má svůj podnět děkovati jedině Wanklovi; nazýváme ho právem „otcem moravské praehistorie.“

Jak Wankel byl své oblíbené vědě oddán, je důkazem vychování jeho dcer, které mu byly oddanými pomocnicemi v jeho působení a šťastnými pěstitelkami jeho snah. Aby dcery jeho nabývaly rozhledu po všech oborech archaeologických, vodíval je dr. Wankel ku sjezdům anthropologickým, navštěvoval s nimi muzea a zkoumal pohřebiště. „Vychovatelskému úsilí tomu jest nám děkovati, že paní Lucie Bakešová radou i skutkem pomáhá národopisné činnosti, že paní Karolina Buřková pronikla k jádru

sionen in die Slouper-Höhle, Macocha, Erichs-Höhle, in die Abgründe bei Jedowitz. „Lotos“ 1857. — Die Fauna der mährischen Höhlen. „Lotos“ 1857 a „Schriften des zoolog. botan. Vereines in Wien“ 1857. VII sv. — Beiträge zur österreichischen Grottenfauna. „Sitzesberichte d. k. Akademie d. Wissenschaft“, Vídeň 1861, sv. 43., VI. odd. — Die Slouper Höhle und ihre Vorzeit. „Denkschriften d. k. Akad. d. Wissenschaft“, Vídeň 1868. — Der Mensch der postpliocenen Periode und die Pariser Ausstellung. „Lotos“ 1868. — Praehistorische Altenthümer in den mährischen Höhlen. „Mitth. d. anthrop. Gesellschaft“, Vídeň 1871. — Ein Menschenknochenfund in der Býčí-skála-Höhle. Tamtéž 1870. — Praehistorische Funde bei Raigern. Tamtéž a 1871. — Gleichzeitigkeit des Menschen mit dem Höhlenbären in Mähren. Tamtéž 1877. — Ein praehistorischer Schädel mit einer halbgeheilten Wunde auf der Stirne, höchstwahrscheinlich durch Trepanation entstanden. Tamtéž. — Über die angeblich trepanirten Cranien des Beinhauses zu Sedlec in Böhmen. Tamtéž 1878. — Praehistorische Eisenschmelz- und Schmiedestätten in Mähren. Tamtéž 1879. — Bilder aus der mährischen Schweiz und ihrer Vergangenheit. Vídeň 1882. — Beitrag zur Geschichte der Slaven in Europa. „Olmützer Zeitung“ 1885 a také v knize. — Die Mammoth-lagerstätte bei Předměstí in Mähren. „Corresp.-Blatt d. deutsch. Ges. f. Anthrop.“, Berlín, XXI. sv. — Die praehistorische Jagd in Mähren. Olomouc 1892. — Nová jeskyně Sloupská. „Světovzor“ 1880.

národní písně a posvátného chorálu staročeského, že paní Vlasta Havelková dovedla vyzkoumati obsah, který národní vyšívání v sobě skrývá v ohledu ornamentálním i symbolickém, a že slečna Madlenka dovede výzkumy otcovy i svých sester kresbou oživovati.“

V blahodárné této činnosti byl dru. Wanklovi vždy druhem věrným a čilým zeť jeho, prof. Jan Havelka (nar. v Lošticích 1839, zemřel v Olomouci 1886), manžel dcery Vlasty. Snad jen Havelkovým působením stalo se, že Wankel a jeho okolí obralo si za úkol poznat a nad jiné povýšit minulost i přítomnost Slovanstva. Snahy ty ovšem vedly ke sporům se střízlivějšími a chladnějšími badateli.¹⁾

Havelka jako historik byl zaujat zvláště nejstaršími dějinami naší vlasti, když pak seznámil se s Wanklem, věnoval se také praehistorii. Už v časopise „Komenském“ a „Čas. Matice moravské“ přinášel drobné zprávy pravěku se týkající a pobádal ku sbírání a uchraňování domácích starožitnin. Oblíbenou myšlenkou jeho bylo vždy založiti spolek musejní, poněvadž co rok vzácné památky starověké přicházely na zmar a nebo do ciziny byly rozváženy na velkou škodu vlasteneckých dějin.

Bohužel nedaly se ani znamenité sbírky Wanklovy zachovati naší vlasti. Nevěnovalo ani brněnské ani pražské museum na jejich zakoupení žádaný nepatrný obnos, vyjednávání s rajhradským prelatem G. Kalivodou přerušeno téhož úmrtím, a sbírky dostaly se pak do cí. musea přírodopisného ve Vídni.

Wankel přestěhoval se po té do Olomouce a přišel právě v čas, aby Havelkovi byl radou i skutkem nápomocen při založení „Vlasteneckého muzejního spolku“. Dávná tužba Havelkova i jiných vlasteneckých badatelů stala se r. 1883 skutkem. Hned roku následujícího pak založen „Časopis muzejního spolku Olomuckého“, jenž měl přehledně vyličovati vzrůst spolkových sbírek a aspoň stručně uváděti přednášky a vědecké rozhovory, jež při schůzích byly proneseny, tak aby všichni členové spolku dokonalou měli vědomost o všem ruchu spolkovém a aby všichni z toho těžití mohli ku poučení a povzbuzení svému!

Znameníť tento program byl Havelkovým životem! Tu byl on ve svém živlu a pravém povolání. Za spolupůsobení svého tchána a své choti Vlasty upravoval dary a vykopaniny v museu s pílí opravdu horečnou, do nocí pracoval, třídil, spisoval a nové museum za krátko zaujalo v našich vlastech vynikající postavení mezi ústavami podobnými.

¹⁾ Životopis přinesly Čas. Ol. m. 1897 s. 113, Čas. přát. star. čes. 1897 a j.

Založení spolku a zvláště vydávání časopisu bylo činem tak dokonalým, získalo v kratinkém čase tolik půdy pro novou vědu, že i když Havelka na věčnost se odebral, zájem a smysl pro jeho cíl tak hluboko zakořeněn zůstal v kruhu přátel muzejních, že i na dále vzrůstalo vše na původních pevných základech pokračující plno původní látky i nadšení pro vše, co týká se naší milé vlasti v době minulé i přítomné.¹⁾

Až do založení Časopisu muzea Olomuckého uveřejňovány všechny skoro zprávy o domácích nálezech pravěkých jenom po německu. Byli to shora jmenovaní badatelé *Wankel*, *Trapp*, *Feitteles*, *Liedermann*, *Dudík* atd., kteří moravské starožitnosti popisovali zvláště ve vídeňských časopisech „Mittheilungen der k. k. Central-Commission für Erhaltung- und Erforschung der Kunst- und histor. Denkmale“²⁾, „Mittheilungen der anthropol. Gesellschaft“³⁾ a v listech brněnských shora vyjmenovaných.

Česky psal pouze M. Trapp,⁴⁾ Dr. Beda Dudík⁵⁾ a pak prof. J. Havelka⁶⁾.

(Pokrač.)

¹⁾ Č. Ol. m. 1886 s. 106. Nekrolog.

²⁾ M. Trapp: Der Fund aus der grossartigen heidn. Begräbnisstätte mit ausschliessl. Leichenbrand bei Müglitz. 1863. — Grabfund zu Wolfirsch 1866. — Eine heidn. Grabstätte in Brünn. — Urnen-Gräberstätte zu Trschitz. — Funde in Nakel und Przikas. 1878. — Funde in Mähren. 1879. — Gräberfunde bei Tlumatschau. 1883. — Funde bei Borstendorf. — Praeh. Grabstätte bei Schlapnitz. 1887. — Fund eines weibl. Skeletts bei Zabrdowitz 1889. — Grabfund in Křížanau, nächst dem Bahnhofs Rohrbaeh, bei Austerlitz. 1890. — Dr. B. Dudík: Vorchristliche Begräbnisplätze in Mähren. 1875. — Urnenfeld bei Trschitz. 1877. — Frank: Vorgesch. Fund aus Gurdau 1887. — Gurlitt: Das Urnenfeld bei Borstendorf. 1888. — Moser: Aufgefundenes grösseres Grabfeld (Urnengrab) in Neutitschein. 1889. — J. Palliardi: Reihengräber in Ober-Danowitz. 1889. — Vorgesch. Forschungen in der Umgebung von Znaim. 1891. — Dr. H. Wankel: Archäologische Wanderungen in der Umgebung von Olmütz. 1890.

³⁾ Mimo práce Wanklovy a j. shora uvedení: L. H. Jeitteles: Die vorgeschichtlichen Alterthümer der Stadt Olmütz und ihrer Umgebung. 1871. — Joh. Liedermann: Praehistorische Ansiedelungen im Nikolsburger Bezirk. 1873. — F. A. Krasser: Höhlenfunde bei Brünn in Mähren 1880. — Die Mokrauer Höhle bei Brünn. 1881. — F. Koudelka: Vorgeschichtliche Alterthümer am Rheinberge bei Eibenschitz in Mähren. 1888. — Die „Todtengrotte im düren Thal“ bei Blansko in Mähren. 1882. — Die Donnersteine als Medicin bei den mährischen Slaven. — Dr. W. Gurlitt: Das Urnenfeld von Borstendorf in Mähren. 1888. — Dr. M. Helf: Das Urnenfeld bei Borstendorf in Mähren 1895.

⁴⁾ Pozor 1876 (feuilletony o nálezech).

⁵⁾ Časopis Maticе mor. 1875 („Předkřesťanská pohřebiště na Moravě“)

⁶⁾ Čas. Mat. mor.: „O starožitnostech, ježto nalezeny byly v okolí olomuckém“ 1876. — „Pravěké starožitnosti objevené v jeskyních moravských“. — „Pohanské pohřebiště tršické“. 1878.

Nebezpečí národopisu.

K úvaze podává J. Kopáč.

Studium národopisné a sběratelská činnost tohoto směru v posledních letech od národopisné výstavy utěšeně se rozvíjí. Ne ovšem všude stejným tempem. Krajům, jež našly své horlivé představitele vede se v této příčině znamenitě. Jsouť *jednotlivci* v národopisném ruchu českém, již dávno i před výstavou národopisnou obrali si za úkol sebrati všecken studijní material lidovědný svého okolí. Mohli bychom vyjmenovati jich celou řadu. Ale jsou také — bohužel — kraje, jež nemohou vykázati se ani jediným pracovníkem na roli této.

A tyto kraje jsou právě v největším nebezpečí, že upadnou v zapomenutí.

Úkolem těchto řádkův jest upozorniti na hrozící nebezpečí toto. Pisatel této stati, jsa již po několik let zaměstnán činností sběratelskou na poli národopisném, přichází velmi často k překážkám a obtížím značným, jež staví se asi v cestu všem, kdo pracují v krajích, kde sbíráme namnoze již jen poslední zbytky bývalé svéráznosti národní — po stránce hmotné i duševní. Chci tudíž poukázati k těm stránkám národopisu českého, jež potřebují *rychlé* a vydatné podpory. Za málo let bude práce tato ještě těžší a méně plodnou, ba někde téměř nemožnou.

Jedním z nejvydatnějších pramenů lidovědy jest *tradice* a paměť lidu našeho. *Ale toto obě jest někde pomalu již na vymření.* Rychle postupující kulturou bude však brzo takto asi všude.

Pozorujeme-li blíže změnu všeobecného života venkovského lidu českého, přijdeme k poznání, že obrat v životě jeho nastal u větší části kolem let padesátých minulého století. Od dob těch lze dobře pozorovati vliv všeobecných poměrů na přeměnu soukromého života venkovského. Ti, kdož jsou dobrými pamětníky časův *do let* padesátých, zachovali snad leckde ještě způsob života uplynulého věku, ale postupem času, vlivy okolními přizpůsobili se životu novějšímu. Mladší generace, ač vychována třeba v tradicích starých, opustila je již zcela a přizpůsobila se okolnostem i době přítomné — životem i krojem. Jsou tudíž, abych mluvil konkrétně, jediným zřídlem pravého a nefalšovaného podání lidového v době přítomné muži a ženy věkem nejméně mezi 60. a 70. rokem. Starších jest už pořádku. Mladší jsou pramenem buď nespolehlivým, buď žádným. *A tu jsme v přítomné době u největšího nebezpečí — ztratiti za krátko jeden z nejobhatších pramenů národopisu českého — tradici.* Ba některé kraje české, jež dříve emancipovaly se od starodávného života, jsou již skoro i bez pramenů těchto.

Fr. Tischer, zprávy o purkrabích, hejtmanech, vrchních, farářích, děkanech a proboštech Jindřichohradeckých, o rybnících na panství Královéhradeckém, o rodu hrabat Černínů a j. V rukopise chová též pamětní knihu svého rodiště Velkého Bednářce.

Archivář Tischer jest činným též ve výboru měst. musea v Jindř. Hradci. Když před léty museum toto se zakládalo, byl prvním jeho správcem, neboť nalézalo se nejprve v zámeckém archivě, a sestavil tehda seznam k listinám a knihám městským v něm uloženým.

Při archivě založil archivář Tischer nezbytnou knihovnu, jež obsahuje všecky téměř důležitější spisy týkající se českých dějin a archaeologie. Knihovna tato, jakož i soukromá knihovna páně archivářova prospěly nemalou měrou těm, kdož kdy v archivě Jindřichohradeckém pracovali.

A ještě jedna zásluha archiváře Tischra budiž zvláště vzpomenu. Byl vždy upřímným přítelem studentů a zvláště těch, kdo zájem jevíli pro staré památky a snažili se býti i literárně činnými. Budil v nich lásku k minulosti, seznamoval je s poklady archivními, učil je čísti listiny, nejasná místa v nich jim vykládal a činil jim přístupnými své sbírky spisů listin a své zápisníky. K jeho žákům náležejí ministr Dr. Ant. Rezek, Hynek Gross, adjunkt archivu Krumlovského, Dr. G. Fridrich, docent při české universitě, syn jeho P. Frant. Tischer, archivář arcibiskupské konsistoře a zámecký kaplan na Hradčanech, a pisatel těchto řádků.³⁾

Loni archivář Frant. Tischer slavil sice sedmdesátileté narozeniny, avšak dosud zrakem nezkaleným a neunaveným, duševně i tělesně svěží hledí vstříc dnům budoucím. Necht' po vykonané velké práci dočká se ještě mnoho šťastných, spokojených chvil, vzpomínán vděčně všemi četnými přátely a ctiteli svými.

L. Domečka.

Pěstování praehistorické archaeologie na Moravě.

Píše I. L. Červinka.

(Dokonč.)

Od let 1880tých druží se k nim mladší badatelé buď samostatně pracující: Dr. M. Kříž, prof. Alex. Makowsky, anebo známí z kruhu Wankelova: říd. K. F. Maška, R. Trampler, sekční rada V. Houdek, prof. A. Rzehak, okr. zvěrolékař Fl. Koudelka, naduč. J. B. Knies, naduč. V. Čapek a j. Zároveň množí se místní sběratelé: prof. P. F. Koželuha, naduč. Fr. Myklík, prof. Komers,

³⁾ Vzpomínky své na archiv Jindřichohradecký uveřejnil jsem v „Ohlase od Nežárky“ 1901 č. 25.

K. Bukovanský¹⁾ a j., šíří se známost starožitností pravěkých mezi lidem; a záhy vystupuje nový čilý dorost mladších pracovníků kolem Wankla a Havelky a nového Časopisu (vlast.) spolku muzejního v Olomouci, kde dnes po téměř dvaceti letech uloženo kus poctivé a nadšené práce.

Prvé ročníky za vedení Havelkova byly směru všestranného, podobně za redakce Wanklovy i Houdkovy, s populárními články a úvody do praehistorické archaeologie. Za redakce Palliardiho nabyla archaeologie jisté převahy. Články a většími pojednáními přispěli sem z oboru archaeologie praehistorické: Dr. Wankel²⁾ prof. J. Havelka³⁾, říd. K. F. Maška⁴⁾, sekční rada V. Houdek⁵⁾, vikář P. J. Vyvolčka, notář J. Palliard⁶⁾, paní Vlasta Havelková⁷⁾, J. B. Knies⁸⁾, Dr. M. Kříž⁹⁾, Fl. Koudelka¹⁰⁾, V. Čapek, J. Kučera¹¹⁾, Fr. Myklík¹²⁾, P. Fr. Příkrýl¹³⁾ Ed. Peck¹⁴⁾ a řada nejmladších spolupracovníků: Fr. Přecechtěl¹⁵⁾, A. Gottwald¹⁶⁾ Al. Procházka¹⁷⁾, J. F. Slovák¹⁸⁾ atd.¹⁹⁾

¹⁾ Vydal už r. 1880 knížku „Člověk v době předhistorické na Moravě a některé památky Moravské“ (V Brně) s prvou mapou archaeologickou.

²⁾ 1884: První stopy lidské na Moravě. — 1885: Lebka lidská za pravěku. — 1886: O pramenech praehistorických. — Černí mniši. — 1887: Kolové stavby v Olomouci. — Recká kolonie u břehu Černomořského. — 1889: Náklo a Příkazy na Moravě. — 1890: Ložiska mamutů v Předmostí, a j.

³⁾ 1884 O starožitnostech, jež vykopány byly u sv. Václava v Olomouci. — Pravěké mohyly na Kroměřížsku. — 1885: Vlast naše za pravěku slovanského. — 1886: Čelnější památky moravské z doby kovové a množství drobných zpráv.

⁴⁾ Pravěké nálezy ve Štamberku 1884, 1886. — Čelist předpotopního člověka, nalezená v Šipce u Štamberka 1885. — Příspěvky ku poznání pravěku morav. Slovenska — Nové výzkumy v jeskyních Štamberkých. 1888. — Nové výzkumy v Předmostí. 1894. — Diluvialní člověk v Předmostí 1895. — Postup výzkumných prací v Předmostí.

⁵⁾ 1884. Z pravěku Olomoucka. — 1887: O staroslovanských hradech. — 1888: Hradisko Hostýnské a mnoho drobných zpráv.

⁶⁾ O provrtaných nástrojích kamenných na Znojmsku nalezených. 1888. — Předhistorické památky města Znojma. 1888, 1889. — Slovanské pohřebiště kosterné v Hor. Dunajovicích a v Mikulovicích u Znojma 1890. — Hroby se skrčenými kostrami na Znojmsku. 1893, 1894. — Předhistorická sídla na Znojmsku 1894, 1895. — Nové zprávy o hrobech se skrčenými kostrami. 1896. — Hrob s kostrou v Hlubokých Mašůvkách. — Nálezy z doby bronzů z Borotic na Znojmsku. 1899.

⁷⁾ Hromadný nález bronzů u Slatěnic 1891 a množství drobných zpráv.

⁸⁾ Předhistorické hradiště Líšeňské. — Pravěké nálezy jeskyně Šošůvecké na Moravě. 1901. — Předhistorické nálezy Bořitovské. 1892. — Předhistorické hradiště „Náporky“ a „u Dvorka“ u Oslavan 1893. — Předhistorické nálezy v Křenovicích a okolí. 1894. — Zprávy o některých sídlištích neolithických na Moravě 1891. — Příspěvky ku poznání diluvialního člověka a ssavectva na Moravě. 1897. —

⁹⁾ Mé výzkumné práce u Předmostí a jejich hlavní výsledky 1896. — O jeskyni Kostelku na Moravě. 1897, 1898. O jeskyních Sloupských. 1899, 1901.

Čestného jména mezi archaeology dobyl si jak svými rozsáhlými výzkumy tak i spisy a pojednáními říd. K. F. Maška. Činnost svou zahájil v letech osmdesátých prozkoumáváním jeskyní Štramberských a později výzkumy na nalezišti v Předmostí a proslul zejména svými pojednáními proti Steenstrupovi vydanými. Mimo knihu „Der diluviale Mensch in Mähren“ (Nový Jičín 1886) napsal čtená pojednání do Časop. muzejního spolku v Olomouci a jinak vydal „Výzkumy na tábořišti lovců mamutů u Předmostí (Praha 1894) a čtená větší a menší v pojednání ve zprávách centrální komise²⁰⁾ i anthropologické společnosti²¹⁾ ve Vídni a j. Pro „Ottův Slovník naučný“ napsal stať o praehistorii Moravy.“

J. B. Knies prohledával se svými přátely V. Čapkem a A. Teličkou čtená pohřebiště a hradiska pravěká a soustavně pak prozkoumává čtené jeskyně v okolí Sloupském, popisy svých výzkumů ukládá pak hlavně v „Čas. muz. Olom.“ v časopise „Komenský,“ Český lid“²²⁾, ve feuilletonech „Moravské orlice,“ „Moravských novin,“ „Příspěvky ku poznání diluvialní fauny moravských jeskyň. (Věstník České akad. 1894.)

Výzkum *Far. Palliardiho* omezuje se hlavně na okolí Znojenského a vzorné jeho práce pojišťují mu místo mezi nejprůběžnějšími archaeology moravskými. Nejdůležitější bádání provedena na sídlištích neolithických, na pohřebištích se skrčenými kostrami

¹⁰⁾ Dopisy r. 1884, 1885, 1886 a j

¹¹⁾ 1890: Čertovy kameny a jiné starožitnosti mor Slovenska. — 1889: Okolí Slavičína za pravěku.

¹²⁾ 1890: Z čeho můžeme souditi, že stojíme na půdě starého Velehradu? — 1887: Ze Bzence atd.

¹³⁾ 1890: Praehistorické nálezy u Kroměříže a Kvasic — Pravěké nálezy na Záhoří v r. 1889-90, a j

¹⁴⁾ 1895: Neolithická sídliště na Holešovsku, a drobné zprávy.

¹⁵⁾ Zárové hroby u Slatinek 1891.

¹⁶⁾ Pohřebiště u Těšetic u Olomouce. 1901

¹⁷⁾ Předhistorické sídliště u Opatovic na Vyškovsku a některé nálezy v okolí 1900. — Některé nálezy předmětů starožitných na Vyškovsku. 1901.

¹⁸⁾ Hroby se skrčenými kostrami u Žalkovic. 1895.

¹⁹⁾ K vůli úplnosti uvádí se ještě: I L. Červinka: Hromadný nález bronzů u Syrovína 1895 — Archaeologické zprávy z okolí Uherského Hradiště 1895—1898 — Kostrový hrob u Knězpole 1901 — Kostrový hrob u Slavkova a galské starožitnosti na Moravě 1902

²⁰⁾ Praehist. Funde und zahlreiche Fundstellen an der neugebauten Zweigbahn von Wessely an die ungar. Grenze. 1887. — Bericht über die Forschungen in Mähren. 1890.

²¹⁾ Über den diluvialen Menschen in Stramberg. 1882. — Ein Jadeitbeil in Mähren. 1885. — Ein zweites Jadeitbeil in M. 1886. — Ein drittes Jadeitbeil in Mähren 1888 — Lössfunde bei Brünn und der diluviale Mensch. 1889. — Vorläufiger Bericht über den Fund diluvialer Menschenskelete in Předmost. 1894.

²²⁾ O římských starožitnostech na Moravě nalezených. 1893. — Předhistorické nálezy z pozdní doby slovanské na Moravě. 1894.

a na některých hradištích. Zajímavé popisy svých výzkumů ukládá do „Časopisu muz. spolku v Olomouci,“ jehož jest dlouholetým redaktorem. Vzácnou monografií jest jeho pojednání „Die neolithischen Ansiedelungen mit bemalter Keramik in Mähren u. Niederösterreich“¹⁾

Zvláštního ocenění zaslouží zejména *Dr. Martin Kříž* (nar. 1841 v Lišni u Brna), notář ve Ždánicích, vynikající učenec a badatel, více geolog než archaeolog. Z počátku zkoumal důkladně a systematicky jeskyně moravského Krasu, všiml si bedlivě i diluvialních náplav po celé Moravě a zvláště důkladně u Předmostí a j. Výsledky svých bádání nanejvýš svědomitých a podrobných ukládal do čtených spisů vlastním nákladem vydaných anebo po různých časopisech uveřejňovaných. Křížovu činnost badatelskou i literární nelze odbyti několika řádky, ovšem leží to mimo úzký rámeček této stati, nám musí však tuto postačiti pouze konstatovati, že má-li kdo zásluhu o geologii a pravěkou archaeologii Moravy, že je to Dr. M. Kříž. Mezi největší a nejdůležitější spisy jeho počítáme „Kůlna a Kostelík“ (Brno 1892), kdež ovšem zastává náhledy, které všichni naši badatelé už opustili a zavrhli. Mimo čtené práce jeho v „Čas. muz. Olom.“ jmenované uvedeny budtež zejména „Die Löszlager in Předmost bei Prerau“²⁾ „Über die Quartärzeit in Mähren und ihre Beziehungen zur tertiären Epoche“³⁾, „O diluvialní fauně hledíc ku člověku diluvialnímu i alluvialnímu“ (Praha 1895), „Die Höhlen in den mährischen Devonkalken u. ihre Vorzeit“⁴⁾ a nejnověji obsáhlý spis „Průvodce do Moravských jeskyň“ (I. díl 1901 a II. 1902) s Fl. Koudelkou vydaný.

Z povinnosti referentské uvádím jenom pro úplnost, že *J. L. Červinka* mimo čtená pojednání v časopisech vydal samostatně „Pravěká hradiska na Moravě“ (Kroměříž 1896), „Dějiny Moravy a praehistorická archaeologie“ (Kroměříž 1897), „Archaeologický výzkum na Prostějovsku“ (Prostějov 1900), „Sbírka pravěkých starožitností“ (Uh. Hradiště 1900), „Děvín a Velehrad, dva hrady Velkomoravské. Studie archaeologickotopografická“ (Kroměříž 1902) a že Vlastivěda Moravská vydává právě obsáhlý jeho spis „Morava za pravěku“.

Úspěchy a blahodárná činnost Vlasteneckého spolku muzejního v Olomouci jevila se záhy po celé vlasti. Zakládány a zřizovány po jeho vzoru nové spolky a musea krajinská: ve Valašském Meziříčí, v Brně, v Kroměříži, Dačicích, Telči, v Prostějově, Ivančicích, Vyškově, Třebíči, Uh. Brodě, Štramberku a j.

¹⁾ Mitth. d. Praehist. Com. d. 8. Akad. den Wissenschaften in Wien 1897

²⁾ Mitth. anth. Ges. 1894.

³⁾ Tamtéž 1898

⁴⁾ Jahrb. d. k. k. geolog. Reichsanst. in Wien 1891 sv. XLI., 1892 sv. XLII.

Z těch rozvinul čilejší činnost »Spolek muzejní v Brně« r. 1888 založený; duší spolku toho byli bratři František a Jindřich Slovákovi, říd. *Ā. Hladík*, *Dr. F. Dvorský*, *J. Fila*, *B. Popelka*¹⁾ a j. Mimo sestavení skvostné sbírky praehistorické a soustavného prozkoumávání okolí Brněnského zasloužil se spolek hlavně vydáním větších odborných spisů (*Dr. M. Kříž*, »Kůlna a Kostelík«, »O době pravěké, předvěké a novověké na Moravě«, *J. Hladík*, »Památky archaeologické a jejich stáří«) a zvláště nákladem na rozsáhlou »Vlastivědu Moravskou«.

Musejní spolky ostatní omezují se celkem jenom na sbírání starožitností ve svých nejužších okolicích, pouze Musejní společnost Valašsko-Meziříčská vydává svůj časopis,²⁾ Musejní jednota v Prostějově vydala obsáhlejší výroční »Věstník« r. 1900, ostatní spolky pak větší menší výroční zprávy. V poslední době věnoval také Klub přírodovědecký v Prostějově větší pozornost i pravěké archaeologii jak v přednáškách tak i ve svém »Věstníku«.³⁾

Z českých časopisů přinášely pojednání o moravských nálezích »Český lid«⁴⁾ Čermákův »Věstník českoslovanských muzeí« a j.

Jako sběratelé a badatelé mimo shora vyjmenované v nejužším svém okolí vynikli hlavně bratři Slovákovi, *J. Fila*, *Fl. Koudelka* na Brněnsku, sbírky jejich přešly z části do sbírek Musejního spolku anebo do Františkova Musea. Na Holešovsku a na Záhoří sbírali vydatně *E. Peck* a *P. Fr. Přikryl*⁵⁾, kolekce jejich uloženy ve Vlast. muzejním spolku v Olomouci. Na Prostějovsku sbírají *Ant. Gottwald* a účetní *Fr. Heidenreich*, říd. *J. Hladík* bádá na Brněnsku a jižní Moravě, na Olomoucku *K. Fišara* v Nákle, na Přerovsku *Ant. Telička*, na Kroměřížsku *P. J. Ledvina* a *J. F. Slovák*, na Vyškovsku pak *Al. Procházka* a *Fl. Koudelka*.

Z německých krajanů účinněji pracovali říd. *Trampler*⁶⁾, *Struschka*⁷⁾, *Krasnig*, *Rosmaěl*, *Sterz*, hlavně pak prof. *A. Makowsky*⁸⁾ a *A. Rzehak*⁹⁾.

¹⁾ »Obrazy z pravěku evropského lidstva« (Velké Meziříčí 1889).

²⁾ Sborník Mus. společ. ve Val. Meziříčí. — 1884: *K. J. Maška*, Archaeologická vycházka na Hostýn.

³⁾ *L. L. Červinka*: Otázka jadeitová a nefritová a jadeity moravské. 1898. — Praehistorické nálezy na Prostějovsku. 1899. — *Dr. M. Kříž*: Odkud pocházejí naše rostliny, naše zvířata a odkud zavítal k nám první člověk. 1899. — *J. B. Knies*: Pravěké nálezy jeskynní Balcarovy skály u Ostrova na vysočině Dražanské. 1900.

⁴⁾ Mimo shora připomenuté zprávy *Kniesovy* 1894: *J. Kučera*, »Pravěké sídliště v okolí Olšavy, Vlárky a Senice na mor. Slovensku« a m. j.

⁵⁾ Záhoří po stránce starožitnickohistorické (Soběchleby 1891).

Museum Františkovo zůstávalo zatím v práci valně pozadu, činnost na poli archaeologickém přešla od let 1880tých úplně do rukou českých, politické poměry domácí a hlavně pak správa ústavu nedovedly si získati pražádných sympatií v lidu českém ani v pracovníctvu z jeho řad vycházejícím. Koupí rozmnožena sice praehistorika o pěkné sbírky Koudelkovy a Slovákovy, avšak intensivnější podpory z venku ani ruchu vnitřního to nevyvolalo. Teprve r. 1895 uznána tu i naše národnost rovnocennou, když Museum počalo vydávat ročníky »Annales« s německými a střídavě českými pracemi¹⁰⁾ ze všech oborů museálních.

1. červencem 1899 odevzdala C. k. Moravská společnost hospodářská Museum Františkovo do správy zemské. Sněm moravský převzal museum do majetku zemského a schválil zároveň stanovy pro novou »Moravskou muzejní společnost«, která se 17. prosince 1899 ustavila a přejala odbornou správu nynějšího musea zemského.

Společnost rozdělena je na sekci českou a německou s jednotným předsednictvem (kuratoriem), a slibuje do budoucna účinnější pěstění věd starožitnických zvláště zařízením četných míst konservatorských po všem venkově a také vydáváním odborného listu »Časopis zemského musea Moravského«¹¹⁾ a »Zeitschrift des mährischen Landesmuseums«.

⁶⁾ *Meine Grabungen in den mährischen Karsthöhlen* (Mitth. u. Vorträge des fachtechn. Club d. Beamten u. Factoren der k. k. Hof. u. Staatsdruckerei Wien 1897).

⁷⁾ Über einige (zumeist) praehist. bei und in Kremsier gemachte Funde (Kroměříž 1884).

⁸⁾ Mitth. d. anthrop. Gesellsch. Wien: Lössfunde bei Brünn und der diluviale Mensch 1899. — Der diluviale Mensch im Löss von Brünn 1892. — Beiträge zur Urgeschichte Mährens 1896 — Das Rhinoceros der Diluvialzeit Mährens als Jagdthier des palaeolithischen Menschen 1897. — Neue Funde aus dem Löss von Brünn. 1897. — Bearbeitete Mammothknochen aus dem Löss von Mähren 1899. — Zur (Mährens) Vorgeschichte. »Die öst. ung. Monarchie in Wort und Bild — Mähren und Schlesien«. (Videň 1897).

⁹⁾ Mitth. d. anthr. Ges. Wien: Neu entdeckte praehist. Begräbnisstätten bei Mönitz in Mähren. 1879. — Beiträge zur Urgeschichte Mährens 1881. — Zeitschr. d. Vereines für die Gesch. Mährens u. Schl.: Ueber einige merkwürdige, vor- u. frühgeschichtliche Alterthümer Mährens. 1899 — Neuere Schatzfunde der Bronzezeit aus dem Marchthale. 1900. — Die chronologie in der Vorgeschichte. — Ein Schatzfund der Bronzezeit aus der Umgebung von Ung. Hradisch. 1901.

¹⁰⁾ *J. Hladík*: Pravěké hradisko a pohřebiště u Obřan. 1897. — *A. Rzehak*: Die prähistorische Sammlung des Franzens-Museums. 1898. — Keramische Studien in der Sammlung des Franzens-Museums. 1896.

¹¹⁾ *Jan Knies*: Lumik a rozšíření jeho za doby diluvialní na Moravě. 1902. — *L. Červinka*: Zpráva o archaeologických výzkumech za r. 1901-1902.